

Vypracované otázky z Bioetiky 2016

Zpracovala: Veronika Keřková

1. Co je filosofie? Filosofická etika

= věda zabývající se vysvětlením povahy, příčin veškerých jevů, hledá principy (počátky)

- vzniká v antickém Řecku: 6.-5. st. př. n. l.
- u Platóna, Aristotela, stoiků: diferenciací 3 základních oblastí: fyzika, logika, etika
- 16.-17. století: nové pojetí filosofie: Francis Bacon (Anglie), René Descartes (Francie): Nejvyšší autoritou je rozum respektující zkušenost
- 18. století: Karel Marx: nové pojetí vztahu teorie a praxe, člověka a světa = pojetí historicko-praktické
- soudobá filosofie: usiluje o teoretické ujasnění otázek po povaze skutečnosti, úsilí o „pochopení praxe“

Etika:

- vědění o tom, „jak dobře žít“
- = **filozofická disciplína o morálce nebo morálně relevantním jednání a jeho normách**
- zabývá se hodnotami a principy, které usměřují lidské jednání
- **svobodná vůle** = myšlenka, že člověk jedná na základě svého vlastního rozumového rozhodnutí

2. Dobro a zlo, norma a normalita, svědomí a odpovědnost, svoboda

Dobro a zlo

- je polární dvojice dvou nejvyšších a nejobecnějších kategorií etiky
- lze jimi morálně hodnotit sociální jevy týkající se celé skupiny i jednotlivců
- dobro: hodnocení jako prospěšné, užitečné, tíhnutí k dobru je nejvládnější podstatou lidského života (vychází ze svědomí, přirozených a mravních řádů)
- zlo: něco, co zraňuje, škodí, nemá smysl,
- zlo: 1. metafyzické (co vnímáme jako zlo), fyzické (katastrofy, nemoc), mravní (člověk vědomě jedná proti svému svědomí, povinností a mravním zákonům)

Norma a normalita

Norma

= **pravidlo, směrnice**

- norma: **statistická** (rozložení určitého jevu v populaci), **individuální** (konkrétního člověka), **mediální** (TV, ... např. hubené modelky jsou vzorem pro holky), **sociokulturní** (co je normální pro nás, není normální například pro obyvatele Grónska nebo Afriky ☺)
- porušení norem vede nejčastěji k: tolerování a ignoraci, vyřazení ze společnosti, považování za trestný čin, prohlášení za nemoc

Normalita

= jednání a chování odpovídající normám

Svědomí

= schopnost člověka posoudit jednání z více zorných úhlů

- pomáhá nám v orientaci se v životě, správně se rozhodovat
- je potřeba ho během života formovat (vliv rodiny, přátel, školy, **náboženství**)
- pokud nejednáme dle svého svědomí - otupení mravnosti v člověku

Odpovědnost

= právní, morální a etický pojem

= ručení osoby za určitou věc či jednání

- 2 pohledy: retrospektivní: odpovídám za to, co se stalo
- prospektivní: do budoucna

Svoboda

= schopnost rozhodovat se (i když jsme pod určitými vlivy: společenské, osobní, biologické)

- jeden z nejcharakterističtějších rysů lidské existence

- díky tomu jsme za své jednání plně zodpovědní

- rozdělení: vnitřní (neovlivníme ji vnějšími vlivy, „cítit se svobodný“)
- vnější (týká se podmínek života)

3. Konflikt interpretací, aplikace v medicíně, hermeneutika

Konflikt interpretací

- **Interpretace**= obecně znamená výklad myšlenky, textu, jevu

Konflikt interpretací

- různými souběžnými způsoby čtení můžeme dojít k jinému výsledku: konflikt mezi nimi= konflikt interpretací

- interpretace odolná textovým změnám- nejvíce prosazována

- jsou ustálené formy čtení, výkladu situací, okolností

Hermeneutika

- z řeckého herméneuein: vykládat, vyložit

- Friedrich Daniel Ernst **Schleiermacher**- považován za **zakladatele moderní hermeneutiky**

= **filologická a filosofická nauka o metodách správného chápání a výkladu textů**

- týká se zejm. textů náboženských, právních, filosofických a uměleckých děl

- vznikla až se vznikem písma

- postup při výkladu:

1. porozumění textu: proč jsem vybral/a tento text, co v něm hledám, co si o něm myslím?
2. shromáždění rukopisů a porovnání
3. objasnění, případně oprava
4. důležité vnější okolnosti: původní záměr textu, zasazení do života, o autorovi
5. souvislosti a dokonalejší porozumění

- vede k získání hlubšího porozumění

4. Spravedlnost, povinnost a práva, vina, smysl života

Spravedlnost

= **základní pojem týkající se dobrého uspořádání lidských vztahů**

- nejdůležitější z ctností (podle Aristotela)

- dobro pro druhé

Principy:

1. Rovnost před zákonem (všichni jsme si rovni)
2. Retributivní spravedlnost (tresty i odměny: přiměřené trestání zločinu, splácení dluhů,...)
3. Distributivní (spravedlivé rozdělení břemen a požitků: rozdělení dědictví, daní,...)
4. Procesní (shodné případy rozhodujeme stejně, jiné odlišně: na základě psaných zákonů)

Povinnost a práva

Povinnost

- = to, co člověk z nějakého důvodu musí (zavázal se k tomu: smluvní, morálka: mravní, náboženství: náboženská, svědomí, dále profesní a zákonná povinnost)
- v případě příjemného se o povinnosti nehovoří, proto je povinnost chápána jako něco nepříjemného
- deontologie: o teorii povinnosti
- platí **bezpodmínečně**

Práva

= **uspořádaný soubor právních norem, určitý nástroj moci**

- cíl: znormovat společnost (příkazy, zákazy, povolení)
- jsou uznávané nebo přímo stanovené státem
- právo:
 1. Objektivní: univerzální- obecně závazná pravidla chování stanovená či uznávaná státem
 2. Subjektivní: nutnost chovat se určitým způsobem pod hrozbou sankce, právo určitého subjektu na něco

Vina

= **odpovědnost člověka za ublížení, trestný čin, porušení práva, hřích**

- pocit viny= nepřiměřené sebeobviňování
- vina: právní (porušení něčeho, musí být potrestáno), mravní (člověk se s tím musí vyrovnat: snaží se to napravit, je mu odpuštěno,...)
- souvisí se závazkem, povinností a dluhu- vede k poškození druhého
- individualizace: každý odpovídá jen za to, co sám způsobil
- Karl **Jaspers**: kniha **Otázka viny** (zde 4 různé roviny viny: kriminální, politická, morální, metafyzická)- zejména v souvislosti z 2.světovou válkou

Smysl života

= **cíl lidského snažení nebo přístupu**

- v psychologii: zkoumání vnitřní motivace člověka
- lékařská etika: pokud je život sám smyslem života, pak by stejně velké úsilí mělo být věnováno všem lidem
- příklady:
 - biologický účel: přežití,
 - moudrost: rozšířit své vidění světa, „dojít“ dál
 - dělat, co je dobré: dát víc, než vzít
 - spirituální smysl: ctít boha, dostat se do nebe
 - užívání si života: milovat, prožít krásné okamžiky

5. Demokracie a její struktura se vztahem k etice

Demokracie (z řeckého dēmokratía: vláda lidu)

= **forma vlády, na které se všichni občané rovně podílejí**

- podílíme se přímo nebo nepřímo skrze volené zástupce (navržení a přijímání zákonů)
- důležité znaky: rovnost před zákonem, právní stát, politická práva, každý hlas má stejnou váhu, každý občas může volit nebo být volen
- rozdělení demokracie:
 1. přímá: lid vykoná rozhodnutí, vysloví vůli pro vykonání státní moci
 2. nepřímá: státní moc vykonána lidem zvolenými zástupci a orgány (parlament, prezident)
- poznatky o antické demokracii: v dílech Aristotela (považuje ji za špatnou, nazývá ji *politeiá*)

6. Etika erotických vztahů, sexuální deviace

Sexuální chování

= **výsledek dlouhého evolučního procesu**

- motivační prvek související se samotným zachováním druhu
- značně nezávislé na rozumových mechanismech (pudová naléhavost)
- podle WHO: sexuální styk pozitivně obohacuje osobnost člověka, zvyšuje jeho komunikativnost a schopnost lásky

Sexuální deviace

= **takové chování, které vybočuje z hranic stanovené normality**

= **porucha duševního zdraví**

- normální je (dle sexuologického hlediska) pokud probíhá: se souhlasem všech zúčastněných, mezi tělesně i duševně zralými jedinci, mezi nepřibuznými, bez tělesného a duševního poškození
- norma: statistická (nejvyšší míra výskytu v populaci), subjektivní (co každému vyhovuje), funkční (zjm. v medicíně: normální je to, co funguje), kulturní, společenská smlouva (stanovení věku: u nás sex od 15 let), biologická (normální je to, co vede k reprodukci)

- klasifikace:

1. voyeurismus= **sleduje** nic netušící při jejich intimních chvílích
2. exhibicionismus= **odhaluje** se před neznámými ženami
3. frotérismus: **tře se** o neznámé ženy (v davu atd.)
4. patologická sexuální agrese
5. sadismus a masochismus: sadista manipuluje a svazuje osobu, agresivně ji napadá
- 6.....,

7. Etika mezilidských vztahů (zlaté pravidlo, kategorický imperativ, vztah JÁ a TY)

Mezilidský vztah

= **obecná vlastnost konkrétního člověka, která se váže k jinému člověku nebo ke skupině lidí**

- založen na schopnosti najít, budovat a udržet (případně ukončit) vztah
- v ideálním případě je oběma stranami pozitivně chápán
- jednostranné (pozitivní: platonická láska, negativní: závist), oboustranné (přátelství, láska)
- projevem mezilidský vztahů: vzájemná komunikace a kooperace (spolupráce)
- faktory ovlivňující vztahy: povaha, prostředí, kde žijeme, rodina, zvyklost a tradice
- předpokladem ke správnému přístupu k ostatním je přístup k sobě sama
- lze dělit na: dlouhodobé x krátkodobé, nutné x nahodilé, přirozené x pracovní, formální x neformální)

Zlaté pravidlo

= **jednoduchá zásada vzájemnosti jednání mezi lidmi: Jak chceš, aby s tebou jednali ostatní, tak jednej ty s nimi**

- základem dobrých vztahů je schopnost představit si sebe sama na místě druhého

„Nedělej druhým, co nechceš, aby dělali tobě.“ Konfucius

„Nečiň jiným, co by tě zlobilo, kdyby učinili tobě.“ Sokrates

Immanuel Kant

- kritizuje Zlaté pravidlo: Zlaté pravidlo je čistě empirické, tudíž nemůže být pro všechny lidi závazné
- vytvořil **kategorický imperativ**= základ přirozené morálky
 - jeho hodnocení mravnosti vychází z motivu jednání, ne z jeho důsledků

- „Jednej podle zásady, o které bys chtěl, aby se stala obecným zákonem.“ (Chovej se tak, jak si představuješ chování ostatních)
- základem mnoha filosofických argumentací a morálních systémů

Vztah JÁ a TY

- spadá pod filosofický směr: Filosofie dialogu

- Martin Buber

- zakladatel Filosofie dialogu a autor knihy: Já a Ty
- důraz na jedinečnost lidské osoby, osobního vztahu a odmítání násilí
- vztah Já a Ty (vztah dvou bytostí) jako základ lidského společenství
- člověk sám o sobě (Já) nemá žádný morální obsah, svůj morální význam poznáváme až skrze někoho jiného (Ty)- schopnost odpovědnosti, schopnost slibu
- z morálního dialogu Já a Ty vyrůstá morální vědomí ke vztahu ke společnosti (Ono)

8. Etické důrazy významných světových náboženství

Náboženství

=vztah člověka k něčemu, co jej přesahuje

- rozdělení:
 - teistické (předmět náboženství: osoba- bůh,...), neteistické (buddhismus)
 - monoteistické (1 bůh), polyteistické (více)
 - dle rozšíření: kmenová, národní (judaismus, hinduismus), světová (islám, křesťanství)

Etické důrazy

Křesťanství

- nejrozšířenější na světě (přes 2 miliardy na světě)
- morální teologie: zásady křesťanské etiky
- dvě největší přikázání:
 - „Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou.“
 - „Budeš milovat svého bližního jako sebe samého.“

Etika

- rovnost před Bohem
- věřící žije v míru s ostatními lidmi
- soucítit s trpícími
- vykonávat dobré skutky
- odpuštění skrze víru v Ježíše Krista
- desatero: nezabiješ, nesesmilníš, nepokradeš,...

Islám

- vznik v oblasti dnešní Saudské Arábie
- bůh: Alláh
- věřící: Muslimové
- posvátná kniha: Korán
- systém islámského náboženského práva: Šaría (odvozen z Koránu a Hadís= uchovaná výpověď o činech a skutcích Mohameda)
- výklad Šaría: různé výklady

Etika

- 10 či 12 přikázání

- zbožný úmysl (níja): vykonat správně modlitbu (ne jako rutinu)
- povinná modlitba, půst, almužna, pouť, očista
- stanovené hranice, které věřící nesmí překročit
- odpovědnost za své činy
- učí odpovědnosti
- snaha o dobro, boj proti zlu
- morálně dobré je to, co prospívá jedinci nebo společnosti
- konverze k jinému náboženství: přísně zakázána (odpadlíci)
- odpadnutí od Islámu: i trest smrti
- výklad **Šaría**: různé (některé radikální: ženy nesmějí ven bez doprovodu muže, musí být zahalené, od 13 nechodí do školy, muži mají plnovous, západní hudba („nástroj satana“) je zakázána)
- **tresty podle práva Šaría** za porušení:
 - manželská nevěra ženy: ukamenování před očima rodiny
 - krádež: useknutí ruky
 - požití alkoholu: bičování

Buddhismus

= duchovně filosofický směr

- vznik: Indie
- Buddha („osvícený“)
- nutnost etiky pro zdárný a smysluplný život, pro pokrok v meditaci
- buddhisté věří v cyklus zrození, života a smrti (vymaněním z kruhu možnost docílit tzn. nirvány)
- snaha vyhnout se utrpení a neštěstí
- vnášení pohody a harmonie do mezilidských vztahů

- 5 etických rozhodnutí:

1. nezabíjet
2. nekrást
3. nebýt bezohledný při sexu
4. nelhat
5. neužívat omamné látky

9. Neuroetika, intencionalita a lidská svobodná vůle

Neuroetika

= vědní disciplína, která spojuje obory studující mozek (mysl) s etikou

-

- rozdělení:

1. deskriptivní: vztah mezi aktivitou mozku a morálním chováním člověka
 - jak reaguje zdravý x poškozený mozek na morální podněty,...
2. preskriptivní: souvislost etiky s výzkumem a lékařskou praxí
 - souvisí s neustálým rozvojem nových technologií, vyšetřování mozku a získávání stále více informací
 - etické otázky souvisí i s budoucí možnou zneužitelností získaných informací (čtení myšlenek, kontrola mysli, manipulace se vzpomínkami)

Intencionalita

= obrácení pozornosti k něčemu, zaměření

- podrobně termín vysvětlen v knize Robina Dunbara: Příběh rodu Homo

- „duševní stavy provázející uvědomělé procesy, jako jsou domněnky, touhy, či záměry“
- dělení do několika stupňů (například): Já vím (1.stupeň), že ty chceš (2.)

Musel vědět (1.), že Kája ví (2.) o tom, že Magda čeká (3.), že jí Jirka vezme na večeři ☺

- intencionalitu 2.stupně neuvžívají: děti do 4 let, autisté, schizofrenici

Lidská svobodná vůle

= **myšlenka, že člověk jedná jen na základě svých vlastních rozumových rozhodnutí**

- nepodléhá vlivu vnějšího okolí (bůh, osud)
- jestliže jednáme dle vlastní vůle, odpovídáme za své činy (dle etiky)
- svobodná vůle neexistuje (dle vědeckých experimentů), svobodná vůle je blud (Charles Darwin)
- **determinismus**: veškerý budoucí vývoj vychází ze současného stavu
- **kompatibilismus**: determinismus je slučitelný se svobodnou vůlí

10. Lidská dignita a její základ, počátek a konec lidského života

Lidská dignita

= **důstojnost**

- základní hodnotou a cílem všech lidských práv
- člověk má důstojnost už jen tím, že je, tzn. nepřijde o ni v případě, že vykoná trestný čin, selže, stárne, je nemohoucí
- vychází z toho, že každý člověk má nějakou hodnotu
- základem je: respektování svobody, rovnost, spravedlnost, solidarita (ochota ke vzájemně podpoře, pomoci)
- může mít 3 složky: 1. člověk si jí přisuzuje sám, 2. přisuzují jí lidé, které máme v okolí, 3. jejím zdrojem je přesahující skutečnost

Počátek a konec lidského života

Lidské embryo

= **jedna z prvních fází ontogenetického vývoje (do 8. týdnů od oplození vajíčka)**

- již v 8 týdnu: základy jednotlivých orgánů, uzavření nervové trubice (Měla by lidskému embryu náležet základní lidská práva?)

- od 24. týdne: realistická šance na přežití, váha 500-600 g, hlavní problém: nedozrálé plíce

Interrupce

= **umělé ukončení těhotenství**

Podle platného zákona č. 66/1986 Sb.:

- do 12. týdne: žena může požádat o interrupci bez omezení
- do 24. týdne: z genetických důvodů

Počátek života

- obecně je velmi těžké odpovědět na otázku o počátku života
- co člověk, to názor (záleží na vlastním přesvědčení, výchově, náboženství,...)
- z hlediska biologie se život odehrává již na úrovni buňky, z hlediska psychologie plod nabývá psychické individuality již během 6. měsíce od početí
- jako **počátek lidského života**= **oplození** (když nedojde k tomu, k něčemu dalšímu se těžko dostaneme)
- ovšem oplození není pravidlem pro to, aby se vyvinula lidská bytost
- kdy vzniká lidská bytost???

Konec lidského života

Smrt

= zastavení životních funkcí v organismu, ireverzibilní stav

- porušením některého z atriá mortis (mozek, srdce, plíce)
- mozková smrt= vymizení veškerých funkcí mozku včetně funkcí mozkového kmene
- známky smrti: bledost, chlad, posmrtné skvrny, posmrtná ztuhlost

Etika a smrt

- příliš se o ní nemluví, lidé se jí bojí (často spíše strach z utrpení)
- v případě umírání je potřeba člověku poskytnout úlevu porozuměním, empatii
- ošetřující by měl jednat: respektovat přání pacienta, udělat si čas, naslouchat, chápat, porozumět, udržovat pocit jistoty, důvěry, nenechat ho samotného s pocity osamělosti a deprese
- etickým cílem zdravotníků je pomoci nemocnému a příbuzným dojít k přijetí neodvratitelné skutečnosti
- projevem morální péče je komunikace s umírajícím
- obecně si pacienti váží, když se s nimi jedná individuálně, když se zajímáme o jeho minulost a budoucnost, vnímáme jej jako OSOBU, když v nás cítí jistotu a bezpečí

11. Morální principy v bioetice a etické kodexy

Morálka

= soubor pravidel, mravních citů a hodnot lidského chování

Morální principy

- obecně se řídíme podle zlatého pravidla (viz. otázka 7)

Etické kodexy

= pravidla, která upravují konkrétní i obecná pravidla jednotlivých profesí a organizací

- u lékaře: Hippokratova přísaha (ve zkratce)
 - vážit si toho, kdo mě naučil lékařskému umění
 - lékařské úkony budu konat v zájmu a ve prospěch nemocného dle svých schopností a úsudku
 - nikomu nepodám smrtící prostředek (ani kdyby mě kdokoli požádal)
 - vše, co uvidím a uslyším u pacienta v praxi, to zamlčím (uchovám tajemství)

12. Základní termíny pro alokaci vzácných zdrojů (?)

13. Druhy zdravotního pojištění, konstrukce spravedlivých modelů ve zdravotnictví

- zdravotní pojištění dle způsobu hrazení zdravotnické péče:

1. veřejné (povinné)

- povinné v ČR i EU
- platí zaměstnanec i zaměstnavatel
- základem je všeobecná dostupnost zdravotnické péče
- přispívání do základního fondu dle svých možností
- využívání zdravotní péče dle potřeby
- stát hradí pojištění lidem: v invalidním důchodu, ve starobních důchodu, nezaopatřeným dětem, osobám ve výkonu trestu, osoby s postižením, na mateřské dovolené, na úřadu práce,..

2. soukromé

- dobrovolné
- kryje náklady na přesahující péči, která není hrazena z veřejného zdravotního pojištění

- motivuje k zaopatření se pro případ, že by v budoucnu došlo k nějaké nečekané události
- výhody: i pro OSVČ, větší výběr pojišťoven, ochrana při výpadku příjmu a splácení hypotéky,...
- **Zdravotní pojišťovny v ČR:** Všeobecná, vojenská, česká průmyslová, oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví ČR, zaměstnanecká pojišťovna škoda ČR, ministerstva vnitra, revírní bratrská pokladna

14. Definice a determinace smrti (viz. otázka č. 10)

15. Vztah lékaře k pacientům v hlubokém kómatu

Koma

- = těžký stav bezvědomí (pacient nereaguje na oslovení, bolestivé podněty)
- stav mezi „životem a smrtí“
- příčina: krvácení do mozku, úrazy hlavy, infekce mozku, edém mozku, DM, hyper a hypoglykémie,...
- trvání: minuty i řadu let

Vztah lékaře k pacientům v hlubokém kómatu

- pacient „balancuje“ mezi životem a smrtí
- udržován v kómatu uměle pomocí přístrojů
- u takového pacienta: zahájení terapie bez souhlasu nemocného
- lékař musí vyhodnocovat každé rozhodnutí, domyslet následky svého rozhodování
- rozvoj medicíny přináší stále nové etické otázky (v dřívější době: pokud nedýchá+ nebije srdce= mrtvý)
- monitoring biologických funkcí: ↓mozková aktivita, přesto srdeční aktivita zachována+ dýchání pomocí přístrojů (mimořádně sám)
- vývoj medicíny sebou nese schopnost „náhrady“ funkce mnoha orgánů: je tedy těžké zhodnotit, kdy považovat člověka skutečně za mrtvého

16. Upuštění od léčby, sebevražda, eutanázie

Eutanázie

- = vědomé a úmyslné usmrcení člověka na jeho vlastní žádost
- povolena ve: Švýcarsku (už od roku 1942), Belgii, Nizozemsku, Lucembursku
- **rozdělení:**
 - 1. aktivní: vědomé usmrcení podáním nějakého medikamentu
 - 2. pasivní: upuštění od léčby
- ČR: **není povolena**, upřednostněna **kvalitní paliativní péče**
- **paliativní péče**
 - = aktivní péče poskytována pacientovy s nevléčitelnou nemocí v terminálním stádiu
 - smrt je přirozená součást života, ochraňuje důstojnost pacientů, opora příbuzným přátelům
 - onemocnění pacientů: nádory, srdeční selhávání, jaterní selhání, CHOPN, neurologická onemocnění: RS, ALS, demence,...
 - zahrnuje aspekty: tělesné, psychologické, sociální, duchovní
 - cíle: udržení dobré kvality života
- při vědomí blížící se smrti pacient prochází několika „stádii“: popírání, agrese, smlouvání a deprese, smíření (kniha Eutanazie, nebo paliativní péče? Marta Munzarová)

Sebevražda

- = uskutečnění vlastního dobrovolného rozhodnutí připravit se o život
- málokdy jsou plánované, častěji v rámci „zkratu“

17. Tanatologie a filosofie tváří v tvář smrti

= věda o umírání a smrti

- za zakladatele považován: Robert **Hertz** (1881–1915)
- nejdůležitější pojmy: **umírání, doprovázení v umírání, smrt**

Umírání

- = zcela individuální a jedinečný proces, který má různou podobu a délku
- **základní projevy**: nepravidelné dýchání, zvýšení teploty, promodralé končetiny, rty, problémy s polykáním, spavost
- **stádia umírání**: viz. výše předchozí otázka

Doprovázení v umírání

- potřeba mít někoho, kdo mu pomůže se přes těžkosti přenést

Smrt

- klinická (zástava dýchání a srdce), biologická (zánik činnosti buněk orgánů), smrt mozku
- podle Ulrichové (2009): smrt zintenzivňuje život

Tváří v tvář smrti

„Nic není jisté jako smrt, a přesto většinou žijeme, jako by se týkala jen těch druhých.“ Johann – Christoph Student

18. Morální status embrya a fétu, kontracepce a potrat, předčasně narozené děti

(viz. otázka 10)

Kontracepce

= **jakákoliv metoda zabraňující početí (reverzibilní)**

- nepatří sem sterilizace (ireverzibilní metoda)
- z hlediska etiky:
 - postoj jasně **proantikoncepční** (v mezinárodních úmluvách)
 - dítě má právo narodit se chtěné (1979: Mezinárodní rok dítěte)
 - „Rodiče mají základní lidské právo svobodně a zodpovědně určovat počet svých dětí a časový odstup mezi nimi.“ (konference v Teheránu 1968)
 - „Společnost musí podniknout všechno, aby se zabránilo neplánovanému těhotenství, především důkladnou sexuální výchovou a dostupností antikoncepce“. (Mezinárodní společnost plánovaného rodičovství, IPPF)

Předčasně narozené děti

- velice rychlý rozvoj neonatologie (díky moderní technice)
- daří se zachránit i extrémně nezralé novorozence pod 1000 g
- hranice **viability**: 22.-24. týden
- **šedá zóna**: 22.-25. gestační týden
- od 26. týdne: ve většině zemí intenzivní péče většinou povinná

- **nejčastější problémy:** ARDS, infekce, nekrotizující enterokolitida, bronchopulmonální dysplázie, žloutenka, otevřená tepenná dučej, onemocnění CNS, retinopatie
- při ošetřování se **jedná vždy v nejlepším zájmu extrémně nezralého novorozence**
 - doporučení **nezačínat** s intenzivní péčí:
 - novorozenci, kteří určitě zemřou bez ohledu na léčbu
 - s velmi špatnou prognózou
 - závislí na terapii **se zvažováním jejího ukončení**
 - přes veškerou terapii a péči se očekává úmrtí
 - ti, kteří nemají šanci na důstojný život (stav po těžké asfyxii, intrakraniální krvácení)
 - nejsou závislí na intenzivní péči, ale jejich **prognóza na důstojný život je velmi špatná**
 - ze 2.skupiny, přežívající po intenzivní péči
 - u původně závislých na intenzivní péči (hypoxicko-ischemická encefalopatie)

„Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.“ (Listina základních práv a svobod)

19. Fertilizace in vivo a in vitro, experiment a klonování

Fertilizace in vivo

= penetrance funkčně zdatné spermie do zralého oocytu → zygota

Fertilizace in vitro

= jedna z metod asistované reprodukce

- nutné odebrat vajíčka z dozrálých folikulů (↑ počtu hormonální provokací)
- kontrola in vitro a ve stadiu blastocysty vloženy do dělohy

Etická rizika:

- Přisvojování si práva rozhodovat o vzniku nového jedince a nebere ohled na velkou odpovědnost za nezdary
- Výsledek kvalitativní kontroly rozhodne o tom, jaké embryo dostane šanci
- Nebezpečí zavedení kritérií preimplantační selekce (vybereme pohlaví)
- Nebezpečí experimentů s lidskými zárodky
- Používání „darovaných“ pohlavních buněk
- Využití pohlavních buněk zemřelého (partnera)

„Nepřirozené metody výroby embryí jsou prvním krokem k legalizaci klonování člověka.“

Experiment

= vědecký pokus

- soubor jednání a pozorování, jehož účelem je ověřit nebo vyvrátit hypotézu nebo poznatek
- v lékařství není možné provádět takové pokusy, které by účastníky ohrozily, ublížily jim
- placebo efekt

Klonování

=vytvoření nového jedince **geneticky identického** s předlohou

20. Etika v rámci klinické genetiky

- genetika zasahuje přímo nebo nepřímo do lidské reprodukce

- dle právního hlediska je plod součástí těla matky a stává se právní subjekt teprve po svém narození (živý plod)
- každý pacient má právo žádat o genetické vyšetření a získat veškeré informace o svém zdravotním stavu (tedy pokud si je přeje znát)
- pro provedení genetického vyšetření (např. prenatalní vyšetření plodu, diagnostika DNA) je nutný poučený souhlas pacienta

- etické problémy:

- možnost negativního ovlivnění biologické rovnováhy (kvůli genové manipulaci dojde např. k vyhubení nějakého druhu)
- prohloubení problémů se zachováním lékařského tajemství
- pouze potvrzení nebo vyvrácení klinické diagnózy (DNA analýzou)
- umělá manipulace v rámci procesu asistované reprodukce
- vždy se najde někdo, kdo bude chtít získané poznatky zneužít
- genová technologie nesmí vést k ovládnutí člověka člověkem, nesmí nikoho poškozovat a ohrožovat jeho život

21. Morální status lidských orgánů a organismu jako celku

- lidské tělo není věc, nevztahuje se na něj vlastnické právo (tedy jej není možné ani odcizit)
- centrální právní princip: zákaz finančního prospěchu při nakládání s vlastním tělem, princip fyzické integrity
- etické argumenty přichází s myšlenkou hodnoty těla jako takového
- lidské tělo je lidskou bytostí
- tělo má hodnotu, pokud je propojeno s vnímajícím subjektem

22. Orgánové a tkáňové transplantace

Transplantace

= přenos tkání nebo orgánů na jiné místo téhož nebo jiného jedince stejného nebo odlišného druhu

- pro některé jedinou nadějí záchrany života
- nedostatek orgánů vhodných k transplantaci
- rozlišujeme: autotransplantaci (z téhož jedince)
 - alo- (z jiného téhož druhu)
 - xeno- (z jedince jiného druhu)
 - izo- (z imunobiologicky totožného)

- dle čeho rozhodovat, komu bude orgán transplantován:

- na základně rozhodnutí dárce (pokud je živý)
- u zemřelých dárců: buď před smrtí určil, komu má být orgán darován, nebo rozhodnutí jeho rodiny po smrti dárce
- etické a právní předpisy: vyžadují rovný přístup: princip naléhavosti, rovnost čekatelů, zohlednění stáří a celkového zdraví, komplikací, zdravotního pojištění
- některá transplantační střediska odmítají někoho zapsat do seznamu čekatelů (podle Alana Caplana postupují diskriminačně)
- veškerá darování a medicínské výkony s tím spojené musí být provedeny jen na základě poučeného a úplného informovaného souhlasu

23. Nemoc, choroba a zdraví, zdraví v definici WHO a její kritika

Nemoc

= patologický stav těla nebo mysli, který vzniká v důsledku funkčních a morfologických změn na úrovni buněk a jednotlivých tkání

- vniká v důsledku působení vnějších nebo vnitřních okolností

Zdraví dle WHO

= stav kompletní fyzické, mentální a sociální pohody

- neznamená pouze absenci nemoci či vady

- hlavní úkol: dosažení nejvyšší možné kvality zdraví obyvatel

Kritika WHO definice zdraví:

- definice opomíjí subjektivní stav pocitu, kdy člověku není dobře

- ideál zdraví je příliš vysoký a ukazuje na nedokonalost zdraví

- zcela opomíjí duchovní zdraví, kam spadají ekologické, sociální, politické a náboženské cíle

(KŘIVOHLAVÝ, J., *Psychologie zdraví*, 38)

24. Syndrom frontálních laloků a jeho vztah k etice, morální kompetence

Sy frontálních laloků

- **orbitofrontální** syndrom → odevzdanost, ztráta vůle něco dělat, zhoršená paměť, euforie, vulgární chování, nedodržuje hygienu, emoční labilita

- **dorsolaterální** → postižení exekčních funkcí

- **mediofrontální** → apatie, akinetický mutismus

Fronesis

= základní ctnost, schopnost správně jednat

- vyžaduje zkušenosti se světem

25. Vztah mezi lékařem a pacientem – informovaný souhlas

Vztah mezi lékařem a pacientem

- v současné době se označuje jako „**partnerský**“

- lékař **respektuje**: autonomii člověka, pacientovo právo na tělesnou a duševní integritu, svobodu a ochranu dobré víry

- důležité **komunikační nástroje** s pacientem: informovaný souhlas, objednání po internetu, elektronické recepty, příručky pro pacienty, žebříčky nemocnic,...

„Pacienti si nejčastěji stěžují na zanedbání či neposkytnutí péče, jsou nespokojeni s léčebnými postupy a etickým přístupem lékaře či sestry. Mluví také o diskriminaci kvůli věku či zdravotnímu stavu a o tom, že byli nuceni připlatit si na nadstandard,“ Stránský

Informovaný souhlas

- v některých nemocnicích již od roku 2006

- pro zlepšení komunikace mezi pacientem a lékařem a také pro lepší „krytí“ nemocnice v případech soudních sporů

- nemocný tím vyjádří souhlas s navrhovaným postupem léčby

- informace by měly být co nejpresnější a nejvýstižnější

26. Etika krize, chronická choroba a postižení

Krize

= **těžká přechodná situace**, vrcholné období překonávající největší těžkosti

- pojem krize používal již Hippokrates
- pojem krize v medicíně: náhlé zhoršení zdravotního stavu, obrat v nemoci pacienta, jenž směřuje k jeho uzdravení nebo ke smrti
- intenzita krize je dána: interpretací a významem
- psychická krize: „*Subjektivně ohrožující situace s velkým dynamickým nábojem, potenciálem změny*“ (Vodáčková, 2002, str. 28)
- trpící člověk se často v krizi ocitá
- **neetický přístup**: neumožníme pacientovi projít krizí lidsky důstojným způsobem → nezpracování krize, obtíže → posttraumatická stresová porucha
- člověk, který úspěšně projde krizí se stává více odolným a imunním vůči dalším krizím

„Nic není tak ohrožující jako změna, která neodpovídá dosavadnímu vývoji událostí. Na druhou stranu se málokdy stává, aby se v tak krátkém čase nabízelo tolik možností pro nové uspořádání našeho světa“ (Vodáčková, 2002, str.30)

Chronická choroba a postižení

= dlouhotrvající choroba (často trvají déle než několik měsíců)

- dochází ke změnám v organismu- některé jsou ireverzibilní
- vznik:
 1. přechodem z akutního
 2. od počátku je chronické
- poskytování zdravotnické péče pro chronicky nemocné: ambulantní péče, léčebny, hospitalizace
- cílem terapie: zlepšení kvality života (nahrazení poškozené funkce: někdy nutná i transplantační terapie)
- etika a **problémy spojené s hospitalizací**:
 - odtržení z domácího prostředí
 - samota, bolest, strach
 - **hospitalismus**
 - = patologická stav související s dlouhodobým pobytem v nemocnici
 - negativní fyzická a psychická reakce
 - **prevence hospitalismu**
 - emoční podpora, kontakt s rodinou, odvedení pozornost od problému, podpora sebedůvěry, činnostní a speciální terapie (hra, procházka na čerstvém vzduchu, ergoterapie, muzikoterapie,...)

Dítě a chronická nemoc

- bolest, únava,... působí na sociální zrání dítěte
- labilita, negativismus
- úniková reakce, simulace
- nepřizpůsobivost, nezralost
- ztráta zájmu a snížené sebevědomí (kvůli nutnému omezení pohybu)

„Nelze léčit oči bez hlavy nebo hlavu bez těla. Stejně tak je zbytečné se snažit vyléčit tělo bez duše.“
Platón

27. Základní principy výzkumu, scientismus a alternativní medicína

Základní principy výzkumu

- svoboda výzkumu a odpovědnost
- respektování názorové plurality a tolerance
- respektování lidské důstojnosti a autonomie při výzkumu
- transparentnost (=přehlednost)
- solidarita a spolupráce ve výzkumu
- prospěšnost a nepoškozování, každé riziko výzkumu musí být vyváženo přínosem

Scientismus

= seriózní věda, která dobře zná své hranice a respektuje existenci mimovědeckého světa a jiných způsobů jeho poznávání

- filosofové termín kritizují (scientismus: přeceňování vědy)
- scientista= vědec
- věda na jedné straně obdivována, na druhé kritizována („Věda ničí spirituální hodnoty a tlumí nejvznešenější lidské aktivity.“: kniha „Understanding the Present“ Appleyard)

„Věda, která spočívá na kladení otázek, hypotéz a jejich objektivním testování, a která žádnou teorii nepokládá za absolutně pravdivou, už z principu nemůže být dogmatickou, jak je tomu u ideologií, včetně té postmoderní. Hrubou chybou postmoderního postoje je, že „pravdu“ chápou jako zcela neurčitý a flexibilní pojem, zatímco věda, která slovo pravda neužívá, hledá „pravdivé“, tedy zákonité, logické, reprodukovatelné a předvídatelné vztahy mezi jevy.“ Havel I.: O scientismu

Alternativní medicína

= tradiční i nové diagnostické a léčebné postupy, používané v současnosti, které se odlišují svými teoretickými východisky i svou praxí od principů racionální, vědecké medicíny. (KOLEKTIV AUTORŮ. Alternativní medicína: Možnosti a rizika. Praha: Grada Publishing, 1995, 208 s.)

- popularita stále více roste
- ovlivňuje chování pacienta
- nedefinovaná odpovědnost za výsledek léčby
- zdrojem rizik: odmítání nebo přerušování klasické účinné terapie (v oblasti onkologie)
- nejčastěji působí jako placebo (psychologicky)

Etické aspekty: lékař by měl pacientovi pomáhat tím nejúčinnějším způsobem
musí rozhodnout, zda alternativní medicínu pacientovi doporučí
kladný vztah lékaře AM může vést k vyvolání nedůvěry u pacienta (šarlatánství)
vysvětlení podstaty AM vede ztrátě „účinky“ (ztrátě placebo efektu)

- metody AM: homeopatie, aromaterapie, akupunktura, psychotronické a biotronické léčitelství, očistné diety

28. Etické komise a experiment na člověku

Etická komise

= stálý externí poradní sbor ministra pro etiku v medicíně

- zřizuje ministr zdravotnictví, určuje členy
- řeší etické problémy (výzkum, zdravotní péče)
- ve sboru: nejméně 16 a nejvíce 24 osob s různou způsobilostí (lékaři, farmaceuti, psychologové, právníci, sociologové,...), nad nimi je ministr zdravotnictví

- úkoly:

- vyjádření k návrhům legislativních norem
- zpracovává koncepční materiály pro oblast medicínské a zdravotnické etiky
- vyjádření k etické stránce aktuálních problémů medicíny a zdravotnictví
- poskytuje konzultace pro oblast medicínské a zdravotnické etiky a etiky výzkumu pro jiná ministerstva a jiné ústřední orgány státní správy
- udržuje vztahy a rozvíjí spolupráci s Bioetickou komisí Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace a s dalšími obdobnými komisemi na mezinárodní úrovni

Experiment na člověku

= vědecký pokus

- obecně platí, že u člověka má být zachována důstojnost, svébytnost a každému je bez rozdílu zaručena úcta k integritě

Zásahy do lidského genomu

- lze provádět pouze **pro preventivní, diagnostické nebo léčebné účely** (cílem NESMÍ být změna genomu potomků)

Obecně lze vědecké výzkumy provádět pokud:

- jiná alternativa srovnatelného účinky neexistuje
- rizika nejsou neúměrně vysoká vzhledem k prospěchu výzkumu
- ochrana zákonem: dostatečná informovanost o zárukách a právech
- nezbytný souhlas je zdokumentován, je výslovný a konkrétní

29. Utrpení a bolest, mučení

Utrpení a bolest

Bolest

- „Bolest je nepříjemný smyslový a emocionální zážitek spojený s aktuálním anebo potenciálním poškozením anebo se jako takový popisuje. Bolest je vždy subjektivní.“ (definice IASP – International Association for the Study of Pain)
- nejčastější důvod vyhledání lékařské pomoci

Utrpení

= bolest, strádání

- obecně souvisí s prožíváním bolesti, s nepříznivými událostmi v životě člověka

Etická povinnost:

- individuální přístup
- informovaný souhlas související s diagnostikou a navrhovanou léčbou
- nezbytné je tlumení bolesti
- vzájemný respekt, porozumění a úcta
- nezlehčování těžkosti, vyslechnutí názoru pacienta
- dobro pacienta je nejvyšším cílem našeho snažení

Mučení

= mezinárodně protiprávní jednání, jímž je člověku **úmyslně** způsobena silná bolest či tělesné nebo duševní utrpení (ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2.vydání. vyd. Praha : C.H. Beck, 2012. 3632 s.)

- rozdělení: fyzické a psychické
- cílem je: ublížení, zastrašení, potrestání, přinucení k něčemu,...

- dříve se používaly různé metody: např. upálení, kovová kles, skřípec
- „příběhy ze života“: šikana, psychické týrání, zneužití
- Mezinárodní úmluvy a pakty mučení **zakazují**

Dopad mučení na člověka:

- způsobování bolesti → narušení psychiky (u dětí vede ke ztrátě příležitosti dětského rozvoje)

30. Proces rozhodování v klinické praxi

- lékař musí směřovat k pomoci pacientovi
- zachování důvěry pacienta k lékaři, jednat čestně a empaticky
- pacient i lékař směřují ke stejnému cíli: odstranění problému, vyléčení
- někdy nastane situace, kdy je těžké rozhodnout, co je tím správným řešením (zvláště pokud jde o život pacienta)
- cíl: dosáhnouti rozumného závěru a doporučení ke správnému jednání
- základní **principy** rozhodování:
 - beneficence (dobročinnost)
 - nonmaleficence (neškodit)
 - respekt k autonomii
 - spravedlnost
- dále se zaměřujeme na: indikaci, preference pacienta (jakou léčbu by raději), zamýšlíme se nad kvalitou jeho života, zohledňujeme rodinné, sociální, finanční hlediska → snažíme se nalézt **souvislost mezi získanými informacemi a principy**

Paradigmatické případy

- vychází z toho, že každý případ je podobný nějakému jinému
- zkrátka a jednoduše částečně vycházíme z předchozího případu (s kterým nový případ porovnáváme), promyslíme je a na základě toho dojdeme k rozhodnutí, které ovšem (vzhledem k novému případu) nemusí být správné
- je nutná najít **odlišnosti obou případů a aktuální posouzení**

Zdroje:

Úvod do filosofie: Jindřich Zelený

https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana

<http://www.wikiskripta.eu/index.php/Home>

<http://psychickeobtezovani.webnode.cz/news/muceni/>

<http://zdravotnickepravo.info/umirame-dvakrat/>

http://wp.interna-cz.eu/wp-content/uploads/2013/06/Paliativn%C3%AD-p%C3%A9%C4%8De-o-pacienty-v-termin%C3%A1ln%C3%ADm-st%C3%A1diu-nemoci_2011.pdf

<http://etfuk.sweb.cz/smrt.htm>

<http://www.levret.cz/publikace/knihy/2002/uvod-do-antikoncepce/kapitola?k=1>

http://www.actualgyn.com/pdf/en_2011_43.pdf

http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/2883/%C5%BE%C3%A1rsk%C3%A1_2007_bp.pdf?sequence=1

<http://bioetika.cz/clanky/2004-2-prace.pdf>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Experiment>

<http://www.eapraha.cz/beran/docs/kr4s/genetika.pdf>

http://www.academia.edu/11922762/Transplantace_org%C3%A1n%C5%AF_etick%C3%A9_a_pr%C3%A1vn%C3%AD_aspekty

<https://books.google.cz/books?id=1JyZUuwFZbAC&pg=PA249&lpg=PA249&dq=prefront%C3%A1ln%C3%AD+syndrom&source=bl&ots=FHlc5n4jdR&sig=8hYidMPbirHVb46dheUAGcKoIVe&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjByJiRgZrQAhWJxxQKHVASDA0Q6AEIOTAF#v=onepage&q=prefront%C3%A1ln%C3%AD%20syndrom&f=false>

http://ftk.upol.cz/fileadmin/userdata/FTK/Fakulta/Fakultni_organy/Eticka_K/Zakladni_dokumenty_tykajici_se_etiky_vyzkumu.pdf

<http://www.sysifos.cz/index.php?id=slovník&act=zobrazit&idd=&pismo=&vyraz=1189080803&heslo=Scien%3Ci%3E%3C/i%3Etismus>

<http://zdravi.euro.cz/clanek/postgradualni-medicina/alternativni-medicina-167127>

file:///C:/Users/hp/Downloads/P%C5%98%C3%8DKAZ_MINISTRA_%C4%8D._1_2012_Dodatek_%C4%8D._1_p%C5%99%C3%ADkazu_ministryn%C4%9B_%C4%8D._1_2005_-

[Etick%C3%A1_komise_MZ.pdf](#)

<http://bioetika.ktf.cuni.cz/articles.php?lng=cz&pg=27>